

Rekviem za Tržnico?

Najbrž je že marsikateremu nervoznemu rimskemu planerju in urbanistu prišlo na misel, da bi pod Forumom Romanumom uredili večetažno velikansko garažo. Po končanih delih bi na vrhu nove garažne hiše spet razpostavili vse tako kot je bilo: od Trajanovega stebra do posameznih kamnov in kamenčkov na tem zgodovinskem prizorišču. Zagovorniki takega podviga bi poudarjali funkcionalnost takega objekta, *urbi et orbi* bi dopovedovali kakšen blagodat bi bile garaže pod Forumom za rimske prometne zagate. Vneto bi ven in ven pripominjali, da bi bil Forum videti po končani gradnji garaž pod njim natančno tak, kot je sedaj. Zadeva bi bila res nenavadna. Kakšen vodič bi zbranim turistom na Forumu pripovedoval, da so se prelomni dogodki v evropski zgodovini pred tisoč in več leti dogajali na strehi garaže!

Praprebivalci na ozemlju današnje Slovenije so bili Kelti in Iliri. Na grob imenitnejših pokojnikov so nasuli razmeroma veliko gomilo. V imenu znanosti in napredka so arheologi praviloma vse te gomile razkopali. Kar so našli, so zložili v razne zabojе in škatle. Vse to se je sčasoma razsulo in pogubilo v muzejskih depojih. Razkopane gomile so običajno spet zasuli, da je bilo za silo videti tako, kot je bilo prej. Seveda to niso več skrivnostne grobne gomile staroselcev na ozemlju današnje Slovenije, ampak navadni kupi zemlje.

Francoska uprava v Dubrovniku ob začetku 19. stoletja je hotela iz praktičnih razlogov podreti znamenito obzidje. Pridobili bi dragocen gradbeni material. Menda je obzidje obstalo po zaslugi in trmi nekega razsvetljenega francoskega generala. Očitno je videl v obzidju kaj več kot kup pripravno obdelanega kamnja. Zidovje je temeljno določilo Dubrovnik. Brez obzidja si tega mesta ne predstavljamo. Obzidje je zelo funkcionalno, saj je posredno neizmerljiv in nezamenljiv vir turističnih dohodkov mesta in regije.

V Ljubljani smo imeli včasih Kongresni trg. Ga ni več. To, kar sedaj imenujemo Kongresni trg je streha garaže. Mnogi bi pripominjali: »Saj je tako, kot je bilo«! Ni res, to je betonska maketa bivšega Trga. Za razumevanje teh pripomb je potrebno nekaj senzibilitete in nekoliko globjega uvida v naravo stvari. Vem, vsem ni dano, ampak ti bi morali biti dovzetni za dobrohotne nasvete.

Na štirih primerih sem pokazal razmerje med poezijo in prakso.

Cankar je nekje zapisal: »Človek ne živi samo od kruha«. Gre za razmerje med materialnim in duhovnim. Tisti ki vedrijo in oblačijo našo domovino bi se morali tega zelo zavedati. Duhovna plat našega žitja in bitja bi morala imeti, **vsaj včasih**, prednost pred materialnim vidikom stvari. Ko napišem »vsaj včasih« imam v mislih ljubljansko Tržnico. Obravnavati ljubljansko Tržnico kot tržno blago se mi zdi grešno početje. Tržnica je slovenski Forum in je v svojem bistvu nedotakljiva. Je najvišji domet ustvarjalnosti na Slovenskem. Arhitekturna zbornica, Društvo arhitektov in vsak posameznik v slovenski tisočglavi arhitekturni srenji bi se moral iz moralnih in strokovnih razlogov posegom v slovenski Forum odpovedati. Vem, moji kolegi arhitekti mrščijo čelo: »Kaj pa Plečnik, ali je on lahko dozidal Kolonado?« Tukaj moram zavzdihniti. Mojim kolegom arhitektom moram prišepniti na uho in položiti na srce: »On je lahko, On je bil genij, in še: živel je v času, ko je bila njegova genialnost zaželjena in spoštovana. Ti časi so minili«.

Ljubljančanom in obiskovalcem od tod in drugod je na voljo zemljevid mesta, kjer so označene od 1 do 49 znamenitosti naše prestolnice. Niti ena ni bila narejena po letu 1945! To je za arhitekto kislo spoznanje. Gre za svojevrstno nezaupnico aktualni praksi naše stroke. Stroka, ki ne presega vzorov iz preteklosti naj bi vendarle popravljala in poboljšala ljubljanski Forum! Berem občila; Tržnica naj bi bila po posegih lepša, boljša, priročnejša, funkcionalna... vse se bo počelo z dobrimi nameni in za narodov blagor. Po posegih bo Tržnica zadihala s polnimi pljuči, sem prebral v nekem zanosnem

članku. Pod besedo »funkcionalnost« v moderni arhitekturi klecne vsaka drugačna argumentacija. Posegi v Tržnico naj bi se dogajali pod vsemogočno zastavo funkcionalnosti. Pa bo po prenovi Tržnica res bolj prilagojena in bolj priročna za vsakdanje znano dogajanje na njej? Zamislil sem se.

Kakšen bo en dan branjevke ali branjevca na posodobljeni Tržnici

To temo je nekoliko nakazal že arhitekt Milan Kovač v enem njegovih odličnih tekstov. Naj mi jo bo dovoljeno nekoliko bolj natančno obdelati. Med šesto in sedmo uro se bo na desetine tovarnjačkov spustilo po rampah v garažo pod Tržnico. Bo v garaži dovolj prostora za vse te tovarnjačke? Bo garaža takrat deloma izpraznjena? Ob vsakem tovarnjačku bo moral biti zagotovljen prostor za manipulacijo s tovorom. Z vsakega tovarnjačka bo treba preložiti zaboje z artikli na poseben voziček, tega bodo morali pripeljati s seboj. Z vozičkom se bo treba napotiti do dvigala. Tam bo precejšnja gneča, domnevno hidravlična dvigala so prislovično počasna. Špetir med branjevci/dostavljalci se kar ponuja. Ko bo voziček na parterju/strehi garaže ga bo moral branjevec odvreči do svojega štanta, tam robo preložiti in predati branjevcu/prodajalcu, se vrniti do dvigala potem z dvigalom spet nazaj v podzemlje. Pred dvigalom utegne biti spet precejšnja gneča. Špetir med branjevci se kar sam od sebe spet ponuja. Potem spet z vozičkom do tovarnjačka, voziček na tovarnjaček in tovarnjaček bo odpeljal po rampi na prosto in naprej po svojih potih. Kaj pa če voziček ne bo mogel v eni furi prepeljati vso robo? Kaj pa če bodo potrebne tri fure? Popoldne po koncu prodaje se bo cela kolobocija spet ponovila v obratni smeri. Tovarnjaček, voziček, dvigalo, zabojčki gor, zabojčki dol... že sama misel na vse te kolobocije je moreča in neprijetna. V ustaljeni vsakdanji praksi tovarnjački pripeljejo do štanta razložijo in odpeljejo. Za branjevke in branjevce bo garaža nepotrebna in neuporabna. Na Tržnici bodo manipulirali, če se bo še komu ljubilo, s svojo robo tako, ko to počnejo dandanašnji.

Tole, kar sem napisal o funkcionalnosti na posodobljeni Tržnici ni kakšna posebna modrost. Prepričan sem, da je že marsikomu prišla na misel. In tako nastane zoprna pomisel, da vse predvideno apokaliptično dogajanje ni mišljeno za blagor delovanja Tržnice, ampak za očitno kakšen drug namen, kjer si pohlep, dobiček in kapital podajajo roke.

Sem že v letih. Čisto mogoče je, da konca nameravanega mrcvarjenja Tržnice ne bom dočakal. Pa tudi če bi ga; na strehi garaže ne bi nikdar ničesar kupoval. Zame Tržnice ne bi bilo več. Prostora nad, ob, pod, Tržnico bi se izogibal. Zame bi Tržnica umrla.

Janez Suhadolc, december 2024